

Posudek disertační práce

Mgr. Bc. Anna FRANTALOVÁ

Právníková dvouletka a činnost politické komise v letech 1948-1950

Praha: Právníková fakulta UK v Praze, 2019, 146 s.

Studijní program: Teoretické právní vědy

Školitel: prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

Autorka disertační práce si za cíl v úvodu vytkla „studii a hlubší přiblížení činnosti politické komise v průběhu rekonstrukčních prací včetně jejího zasazení do hlubšího kontextu rekonstrukcí v československé republice a prokázání skutečnosti, že politická komise fakticky a zásadním způsobem ovlivnila finální podobu těchto předpisů, a tedy i charakter 'nového právního řádu v socialistickém Československu'“ (s. 6). Lze bez vážných výhrad konstatovat, že se jí cíl podařilo naplnit.

A. Frantalová při zpracování disertace vycházela z bohaté pramenné základny. Využívala dobové texty, ať už monografie nebo odborné články, pozdější právněhistorické studie nebo dnes už snadno přístupné důvodové zprávy a stenografické protokoly z jednání Národního shromáždění. Pokud však jde o vlastní jádro zvolené problematiky, musela se opřít téměř výlučně o archivní výzkum v Národním archivu, protože činnosti politické komise, ustavené v rámci přípravy předpisů právníkové dvouletky, se dosud nikdo speciálně nevěnoval. Díky tomu práce přináší řadu nových a cenných poznatků vážících se ke zrodu jednotlivých kodifikací tzv. právníkové dvouletky, resp. některých jejich konkrétních ustanovení a konstrukcí. Dovolím si jen podotknout, že autorka při přípravě asi neměla opomenout relativně novou práci editorů M. Bobáka, P. Molka a V. Šimíčka *Komunistické právo v Československu* (2009) a naši dvoudílnou katedrální práci *Vývoj soukromého práva na území českých zemí* (2012), která například obsahuje řadu u nás nových informací o přípravě zákona o právu rodinném nebo upozorňuje na to, že se v rámci právníkové dvouletky začal připravovat i tzv. Kodex práce.

Disertace A. Frantalové se člení do pěti kapitol, z nichž první tvoří *Úvod* a poslední *Závěr*. O obsahu první z nich jsem se již z části zmínil. Vedle vytyčení cíle práce a informace o pramenech a literatuře v ní čtenář najde též nástin obsahu práce. Druhá kapitola je jakýmsi historickým úvodem, protože sleduje kodifikační práce z doby první Československé republiky a z bezprostředně poválečného období, třetí je věnována charakteristice právníkové dvouletky. Těžištěm práce a její nejobsáhlejší částí je kapitola čtvrtá, v níž autorka soustředila svou pozornost na vlastní politickou komisi, její ustavení, složení, úkoly a činnost a zejména na osudy jejích zásahů do posuzovaných návrhů. Závěr je pokusem o stručnou rekapitulaci obsahu práce a jejích výsledků. Základní členění práce je tedy logické a autorce umožnilo vyložit zkoumanou problematiku v potřebných souvislostech.

Kapitolu věnovanou kodifikačním pracím před rokem 1948 (s. 11-25) autorka otevřela informací o přijetí recepčního zákona (podle autorky „recepční normy“) s recepční normou, obsaženou v jeho čl. 2, a o zřízení ministerstva unifikací, které vzniklo v reakci na právní dualismus (krátce dokonce trialismus) vytvořený zmíněným zákonem. Dále v ní charakterizovala v konečném důsledku neuspokojivé výsledky kodifikačních prací v oboru občanského práva hmotného, občanského práva procesního, obchodního práva, trestního práva hmotného a trestního práva procesního. Ke kodifikačním pracím z právníkové dvouletky

své výklady nasměrovala poslední podkapitolkou, v níž stručně zhodnotila význam, jaký pro ně prvorepublikové snahy o kodifikaci měly.

O předpisech z doby před vznikem Československa je lépe než jako o předpisech „*rakousko-uherských*“ psát jako o předpisech rakouských a uherských (s. 18). Poněkud zavádějící je autorčina informace, která se opakuje i v Závěru, že v roce 1937 byl publikován text osnovy nového obchodního zákona, který pak nebyl přijat v důsledku politického vývoje (s. 21). I když ministerstvo prezentovalo text jako „*Osnovu obchodního zákoníku*“ (Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1937), jednalo se o pouhé torzo. Tato skutečnost také byla hlavní příčinou jeho nepřijetí. Proč autorka vidí paradox v tom, že uherské trestněprávní zákoníky z let 1878 a 1879 byly modernější než rakouský trestní zákoník (též s. 21)? Hlavní důvod toho, že obchodní právo „*ve své klasické podobě, jak ji známe dnes*“ bylo „*fakticky zrušeno, resp. minimalizováno a zcela přepracováno v duchu lidovědemokratických zásad*“, bych nespojoval s aplikací ducha nějakých abstraktních lidově-demokratických zásad (s. 24), ale s rychlou reálnou změnou ekonomických poměrů (a abych se k tomu již nemusel vracet, nepřesné ji i autorčino konstatování na konci subkapitoly označené jako 3.4.2 na s. 38, že nový občanský zákoník neupravoval obchodněprávní materii). A přestože to zasahuje až do druhého ze zmíněných „*následujících období*“, mohla autorka ve vazbě na „*klasické*“ obchodní právo vzpomenout přijetí zákoníku mezinárodního obchodu. Není pravdou, že manželská novela z roku 1919 „*v českých zemích ... rušila obligatorní sňatek církevní*“ (s. 24).

Z jednotlivostí:

- Logika chybí stavbě věty „*Značné problémy i přes přijetí recepční normy ...*“ (s. 11), neboť ony problémy byly právě důsledkem pojetí recepční normy.
- V Národním shromáždění zasedal a hovořil poslanec dr. Adolf Stránský, nikoliv „*Slánský*“, jak autorka opakovaně uvádí na s. 11 a 12. Na s. 17 se zase z nejdříve správně vzpomenutého „*tajemníka ministerstva unifikací Františka Roučka*“ (a pozdějšího profesora) rychle stal „*un. doc. ministerský místotajemník Fr. Bouček*“. Na s. 21 zmíněný brněnský soukromý docent a bratislavský profesor se jmenoval Karel Kizlink, nikoliv Karel Kizlinka. A opět předběhnu: zpravodajem ústavně-právního výboru pro trestní řád byl JUDr. Pavol Popaďák (nikoliv „*Jaroslav*“, jak se uvádí na s. 44) a poslankyní nebyla „*Dr. Věra Patschová*“ (s. 46) ani „*Dr. Zdeňka Patchová*“ (s. 73), ale na jiném místě vzpomínaná dr. Zdenka Patschová (srovnej Digitální repozitář Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR).
- Rakouský trestní řád z roku 1873 platil po vzniku republiky jen na území Čech (s. 23)?
- Slovní spojení „*poplatnější době*“ (s. 23) v sobě obsahuje jistou negativní konotaci, proto bych jej v souvislosti s úpravou trestního práva procesního v zákonících z let 1873 (rakouský) a 1896 (uherský) nepoužil.

Třetí kapitola (s. 25-45) ve třech subkapitolách (nikoliv čtyřech, jak by mohlo mást označení poslední z nich) pojednává o vyhlášení právnické dvouletky a o organizačním zajištění kodifikačních prací a shrnuje hlavní výsledky rekodifikace a unifikace právního řádu. Tvoří tak východisko k tomu, aby se autorka mohla soustředit na činnost politické komise.

Vzhledem ke kvalitativně odlišnému přístupu k pojetí vlastnického práva považuji za příliš paušalizující tvrzení, že osnova občanského zákoníku z roku 1937 posloužila „*zejména jako podklad ke zpracování právní úpravy vlastnictví*“ (s. 30). Vhodnější by bylo vyjádření konkretizující, kde konkrétně se tento vliv projevil.

Z jednotlivostí:

- Podotýkám, že odmítání „*římskoprávního dělení práva na právo veřejné a soukromé*“ (s. 31) nebylo až tak „*nové*“, protože je – samozřejmě s jiným zdůvodněním – odmítala třeba i normativní teorie.
- Nepříliš povedené jsou formulace „*proběhla též komise*“ (s. 32) nebo „*zásadní množství právních předpisů*“ (s. 34).
- Autorka přehlédla, že jí z čísla občanského zákoníku z roku 1950 na s. 37 vypadla číslice („*č. 41/1950 Sb.*“).

Ve čtvrté kapitole se autorka soustředila na ustavení, personální obsazení a zejména činnost politické komise při přípravě nejdůležitějších předpisů z doby právníké dvouletky. Její úvodní pasáže věnovala především některým osobnostem, zasedajícím v komisi (škoda, že není zřejmé, podle čeho při jejich výběru postupovala), ale obsáhle též tehdejšímu ministru spravedlnosti A. Čepičkovi a jeho, jak se z textu zdá, nepříliš velkému vlivu na jednání politické komise. Za zamyšlení by tu jistě stálo, v čem spočívala „*političnost*“ této komise. Stěžejní a nejhodnotnější částí práce jsou pak pasáže začínající výkladem o zahraničních vlivech na podobu kodifikací právníké dvouletky. Autorka tu odvedla velké penzum práce s archívními materiály, a jak jsem již uvedl, přinesla zajímavé a cenné informace.

Dílčí výhrady však uplatním i k této části práce. Jak jsem se toho též již dotkl, více informací o přípravě zákona o právu rodinném mohla autorka čerpat z práce *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*, obsahující i pohled polského autora. Také předpokládám, že politická komise jednala i o zastavení přípravných prací na kodifikaci pracovního práva, což jistě bylo rozhodnutí, zasluhující si alespoň zmínku. Za stylistickou neobratnost považují časté opakování téměř doslovně stejné věty „*Tento bod nicméně nebylo možné posoudit, neboť ...*“.

Z jednotlivostí:

- K charakteristice dr. A. Dreslera (s. 47-49) lze doplnit, že – pozitivní – svědectví o něm a jeho činnosti ve svých memoárech podal Viktor Knapp.
- Na s. 61 autorka píše o Zdence Patschové jako o první soudkyni, v příslušném odkazu však v důsledku nesprávné interpretace svého zdroje jako o budoucí první veřejné notářce v Evropě, které k promoci blahopřál prezident republiky (Anděla Kozáková).
- Na s. 62 autorka cituje slova B. Zieglera, že „*převzal a organizoval agendu státně bezpečnostní (trestné činy podle zákona na ochranu republiky)*“. To by si v poznámce zasloužilo upozornění, že jistě myslel zákon na ochranu lidově demokratické republiky z roku 1948.
- Není pravda, že dr. J. Blažke „*od roku 1940 přednášel na Vysoké škole sociální a také na Právnické fakultě Masarykovy univerzity*“ (s. 63).
- Stejně tak není pravda, že „*sít*“ akčních výborů zanikla až v roce 1989 (s. 78).
- Podivné je zařazení česko-slovenské právní spolupráce do subkapitoly „*4.5. Zahraniční vlivy ...*“ (s. 84).
- Logický rozpor obsahují také poslední věty na téže straně, když v první se píše o sovětském vlivu a v druhé se to demonstruje odkazem na jugoslávskou právní úpravu.
- Autorka nezdůvodnila, proč citace z jednání politické komise nedávala do uvozovek.
- Smysl mi nedává autorkou citovaný text o řízení proti nepřítomnému na s. 93.
- Na s. 109 autorka píše, že u § 261 TZ ve finálním znění došlo ke snížení trestní sazby až na jeden rok. Tím, že neuvedla, o jakou skutkovou podstatu se jedná, mne přiměla k tomu, abych do trestního zákona z roku 1950 nahlédl. Při tom jsem zjistil, že u porušení původcovského práva byla stanovena horní hranice trestní sazby na šest měsíců odnětí svobody.

Ve shrnujícím závěru se autorce příliš nepovedla reprodukce čl. 3 recepčního zákona z roku 1918 (a vlastně i jeho čl. 2).

Je to u kvalifikačních prací už téměř folklór, ale zase musím upozornit na jazykovou stránku disertace. Tedy připomenout, že pro právníka jsou – zejména v písemných projevech – důležité pregnantní formulace, tedy zejména správná větná stavba a s ní spojená stylistika nebo interpunkce, a že i pouhá špatná koncovka nebo drobný překlep dokáží dát větě jiný smysl, než původce zamýšlel. Že se autorka takovým pochybením občas nevyhnula, dosvědčují i některé mé drobné připomínky.

Závěrem chci konstatovat, že předložená disertační práce přes uvedené dílčí výhrady splňuje požadavky kladené na tento typ kvalifikační práce. Proto

práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.

V Žeranovicích, 23. 08. 2019

Ladislav Vojáček